

Tomasz Nowak
Uniwersytet Śląski
Katowice

**SKŁADNIA CZASOWNIKA ARGUMENTOWAĆ
W PERSPEKTYWIE SEMANTYCZNO-GENERATYWNEJ
(PRÓBA ANALIZY METALINGWISTYCZNEJ)**

Wstęp

Składniowe modele opisu polszczyzny klasyfikuje się na podstawie trzech kryteriów (Bobrowski 2005: 73–76), uwzględniając: sposób konstruowania i weryfikowania gramatyki (na podstawie rozbioru danych pochodzących z tekstów lub kompetencji badacza), funkcję komponentu semantycznego (generującą lub interpretującą), a także moc generatywną reguł transformacyjnych. W związku z tym można wyodrębnić cztery typy modeli:

- A. modele pregeneratywno-analizujące;
- B. modele generatywne:
  - 1. modele generatywne semantyczne;
  - 2. modele generatywne składniowe:
    - a. modele generatywne składniowe transformacyjne;
    - b. modele generatywne składniowe beztransformacyjne.

W niniejszym artykule strukturę i znaczenie zdań z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ (w funkcji *verbum finitum*) poddaje się badaniu, kierując się teoretycznymi założeniami koncepcji generatywnych semantycznych: składni semantycznej (Karolak 1984, 1990, 2001), semantyki generatywnej (Mc Cawley 1968; Lakoff 1971; Jędrzejko 1987) i modelu Sens $\leftrightarrow$ Tekst (Apresjan 1971, 2000)¹. Przywołane gramatyki działają w trybie syntezy. Semantyczna reprezentacja zdania, czyli zapis myśli w terminach

---

¹ O ile mi wiadomo, rosyjski model nie doczekał się na gruncie współczesnej polszczyzny obszerniejszych zastosowań (wyjąwszy: Nowak 2007: 215–223 i fragmentaryczne próby w: Jędrzejko 1987: 107–110).

rachunku predykatów, odgrywa w nich rolę komponentu bazowego, generującego strukturę opisywanych zdań. Na gruncie rozważanych teorii specyfikacja predykatu obejmuje liczbę i typ otwieranych miejsc, jak również ich znaczeniową zawartość, tj. semantyczne właściwości implikowanych argumentów.

1. Zdania z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ w modelu składni semantycznej

Opis semantyczno-składniowy obejmuje w tym rozdziale podstawową strukturę predykatowo-argumentową z predykatem jądrowym wyższego rzędu o znaczeniu ‘argumentować’. W związku z tym postuluję wyodrębnienie predykatu, któremu odpowiadałaby rodzina wyrazów skupiona wokół czasownikowego rdzenia {*argument-*}². Predykat ten realizuje się pod postacią różnych morfosyntaktycznie wyrażen językowych, np. *argument*, *argumentacja*, *argumentacyjny*, *argumentować*, *kontrargument*, *kontrargumentacja*, *kontrargumentować*, *uargumentować*. Rozważany predykat otwiera cztery pozycje: dwie pierwsze są wypełniane przez argumenty przedmiotowe (osobowe), natomiast dwie ostatnie – przez argumenty nieprzedmiotowe (zdarzeniowe). Te znaczeniowo nieodzowne składniki predykatu uobecniają się w konkretnych tekstach pod postacią różnych formalnie jednostek leksykalnych, np. czasownika ARGUMENTOWAĆ, a nierzadko realizują również odrębne strukturalnie schematy składniowe, np. w zdaniu *Prokurator argumentuje (sędziemu) akt oskarżenia (opinią biegłego)*. Zależności między argumentami predykatu a ich powierzchniowymi realizacjami, na gruncie trzech modeli: semantyczno-syntaktycznego, semantyczno-eksplicacyjnego i formalno-syntaktycznego, przedstawiłem w tabeli 1.

Tab. 1. Zależności między argumentami predykatu a ich powierzchniowym realizacjami w trzech modelach składniowych

Model składniowy/ argument predykatu	Model semantyczno- -syntaktyczny	Model semantyczno- -eksplicacyjny	Model formalno- -syntaktyczny
1. osobowy	$x \rightarrow x_{pers}$	$C_{1\ pers}$	N_n
2. osobowy	$y \rightarrow y_{pers}$	$C_{2\ pers}$ O_2	N_d

² Odrębnej dyskusji wymaga niejasny status pojęcia *predykat* – jego interpretacja znakowa (Karolak 1984) lub przedmiotowa (Karolak 1990). W pierwszym wypadku, w modelu składni wyrażen predykatywnych, zakłada się, że na poziomie semantyczno-syntaktycznym predykat obejmuje rodzinę wyrazów pokrewnych, a dopiero na poziomie semantyczno-eksplicacyjnym wybiera się z niej odpowiedni wyraz i podstawia go do zdania. W drugim wypadku, na gruncie składni sensów uogólnionych, generowanie zdań przewiduje najpierw opis modelu struktury predykatowo-argumentowej, a następnie semantyczną i formalną konkretyzację abstrakcyjnej formy logicznej: predykatowi i argumentom przyporządkowuje się elementy naturalnego semantycznego metajęzyka, a dopiero tej strukturze pojęciowej – jednostki języka zaczerpnięte z leksykonu.

3. zdarzeniowy	$f_1(x \dots n)$	$V_1(C_1 \dots C_n)$ $V_1(C_1 \dots C_n)$ $V_1(C_1 \dots C_n)$ $V_1(O_1 \dots O_n)$ $C_{3?}$	$ze N_n V_f \dots$ $to, ze N_n V_f \dots$ $przez N_n V_f \dots$ N_{fa} N_a
4. zdarzeniowy	$f_2(x \dots n)$	$V_2(C_1 \dots C_n)$ $V_2(C_1 \dots C_n)$ $V_2(O_1 \dots O_n)$ $C_{4?}$ $C_{4?}$	$ze N_n V_f \dots$ $tym, ze N_n V_f \dots$ N_{fi} $prep N$ N_i

Przedstawione rozwiązania wymagają komentarza. Po pierwsze, uwagę przykuwa brak wynikania pomiędzy zmiennymi i stałymi w modelach semantyczno-syntaktycznym i semantyczno-eksplikacyjnym:

$$\phi [x, y, f_1(x \dots n), f_2(x \dots n)] \rightarrow V(C_1, C_2, C_3, C_4),$$

np. *Prokurator argumentuje sędziemu akt oskarżenia opinią biegłego.*

Ponieważ wyrażenia argumentowe C_3 i C_4 , np. *akt oskarżenia* i *opinia biegłego*, nazywają odrębne struktury propozycjonalne $f_1(x \dots n)$ i $f_2(x \dots n)$, wbrew założeniom twórcy modelu, predykatom w modelu semantycznym zmuszony jestem przyporządkować wyrażenia argumentowe, zamiast wyrażen predykatywnych w modelu wyrażeniowym:

$$\phi [x, y, f_1(x \dots n), f_2(x \dots n)] \rightarrow W[C_1, C_2, V_1(C \dots n), V_2(C \dots n)],$$

np. *Adwokat argumentuje sędziemu (to), że jego klient jest niewinny, tym, że działał on pod wpływem silnych emocji.*

Gramatyka o podstawach semantycznych (Karolak 2001: 21–62) umożliwia ustunkowanie wobec siebie, na ogół jedno-wieloznaczne, logicznych form i jednostek leksykonu. Relacja ta aktualizuje się w drodze podstawiania stałych (symbole) pod zmienne (pojęcia); co istotne, nie uwzględnia się tutaj symboli stałych zdaniowych, np. $P(x, y, p, q) \rightarrow C(a, b, c, d)$.

Po drugie, posilując się projektowanym słownikiem walencyjnym, nie sposób adekwatnie scharakteryzować restrykcji nałożonych na pozycje argumentowe C_3 i C_4 . Leksykon cech semantycznych, obejmując wyłącznie kilka pozycji³, wydaje się w tym wypadku zbyt ubogi. Nasuwa się jednak w tym zakresie pewne rozwiązanie. Otóż, pozostając wiernym formalizmowi rachunku predykatów, można poszerzyć aplikowany model o terminy sygnalizujące osobne propozycje: $\lceil p \rceil$ i $\lceil q \rceil$.

³ Model składni wyrażen predykatywnych (Karolak 1984: 61) postuluje następujący zestaw znaczników: *pers/npers, anim/inanim, obiekt, mat, sg/pl*.

Zdania z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ stanowią nierzadko derywowane struktury predykatowo-argumentowe. Dopelnienie nominalne często przyjmuje postać derywatu mutacyjnego: stanowi wynik przekształcenia wewnętrznej struktury predykatowo-argumentowej w nazwę jednego z jej argumentów (o roli ‘rezultat’), np. *sąd* ‘rezultat tego, że ktoś sądzi, że *p*’. Derywowane wyrażenie argumentowe nazywa przeto odrębną strukturę propozycyjną:

Adwokat argumentuje swój sąd na temat oskarżonego = *Adwokat argumentuje to, co sądzi o oskarżonym* (np. że oskarżony jest niewinny) = *Adwokat argumentuje sąd: ‘oskarżony jest niewinny’*.

Relacje między regułami, które działają na zbiorze pojęć i symboli, są bardzo złożone, np. w wypadku zdań z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ argument predykatu wewnętrznego jest fakultatywnie tożsamy lub nietożsamy z argumentem przedmiotowym predykatu jądrowego, który z kolei wiąże się z predykatem wewnętrznym we wszystkich czasach.

Ponieważ model składni semantycznej nie wyjaśnia zadowalająco wszystkich zaobserwowanych zjawisk, postaram się je zinterpretować w terminach semantyki generatywnej.

2. Zdania z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ w modelu semantyki generatywnej

Semantyczno-składniowy opis zdań z użyciem narzędzi generatywnych siłą rzeczy wiąże się z refleksją nad aktualnym stanem badań, m.in. z propozycjami, jakie wysuwają redaktorzy *Słownika syntaktyczno-generatywnego* (SSG). W słowniku przewidziano osobny artykuł hasłowy dla leksemu ARGUMENTOWAĆ (SSG 1980: 16–17). Twórcy słownika podjęli próbę rekonstrukcji schematu składniowego zdań zorganizowanych wokół tego czasownika:

$$NP_N - \{OR, NP_{Acc}, ze \cap S\} + (NP_1, TS_1, ze \cap S),$$

$$NP_N \rightarrow [+Hum],$$

$$NP_{Acc} \rightarrow [+Abstr],$$

$$NP_1 \rightarrow [+Abstr].$$

Propozycja ta budzi jednak moje wątpliwości. Po pierwsze, SSG nie odnotowuje wszystkich, systemowo przewidzianych, powierzchniowych realizacji argumentów (Arg_3 i Arg_4) czasownika ARGUMENTOWAĆ, np. nie rejestruje możliwości wystąpienia fraz prosentencjonalnych i zdań podrzędnych pytajno-zależnych (Arg_3), a także analitycznych fraz przyimkowo nominalnych (Arg_4); w każdym z wypadków (Arg_3 i Arg_4) pomija również rzeczownikowe nazwy czynności. Po drugie, można tu dostrzec pewną niekonsekwencję: mimo iż SSG „zauważa” nieobligatoryjną składniowo frazę narzędnikową (Arg_4), nie uwzględnia fakultatywnej frazy celownikowej (Arg_2).

Po trzecie, redaktorzy słownika nie wspominają o tym, że wystąpienie frazy typu *że* (Arg₄) blokuje jakiegokolwiek powierzchniowe realizacje (ujęzykowanie) pierwszego argumentu zdarzeniowego (Arg₃), por.

*Adwokat argumentował, (to, że) (że / dlaczego) jego klient jest niewinny, że działał on pod wpływem silnych emocji (zob. tab. 2.).

Ponadto w pozycji argumentu osobowego, czego również słownik nie odnotowuje, mogą się także pojawiać, poza osobowymi, rzeczowniki oznaczające grupy ludzi działających w ramach jakichś instytucji. Przede wszystkim jednak uwagę zwraca wybiórcze posługiwanie się cechą [+ Inf]. Autorzy SSG operują symbolem [+ Inf] w odniesieniu do niektórych czasowników mówienia, np. ADRESOWAĆ; do innych natomiast, np. ARGUMENTOWAĆ, nie wiedzieć czemu, odnoszą cechę [+ Abstr]:

ADRESOWAĆ II ‘kierować pod czyimś adresem, do kogo’,

np. *Kościuszko adresował swoją odezwę do wszystkich Polaków.*

Apel ten adresowałem do harcerzy,

gdzie: NP_{Acc} → [+ Inf];

ARGUMENTOWAĆ,

np. *Brakiem dostatecznych dowodów argumentował adwokat swój wniosek o uniewinnienie. Swoją postulat argumentowałem tym, że jest za mało ludzi wykwalifikowanych,*

gdzie: NP_{Acc} → [+ Abstr].

W związku z przytoczonymi przykładami użycia czasownika ARGUMENTOWAĆ rodzi się pytanie: czy wyrazy *dowód* i *wniosek*, *postulat* i *argument* nie niosą żadnej informacji? Przecież wyrażenia te, nazywając odrębne akty mowy (sądy), mogą zostać podstawione w miejsce, które otwiera w tekście czasownik ADRESOWAĆ. Aparat pojęciowy składni semantycznej nie przewiduje cechy selekcyjnej ‘treść’. Dopiero semantycy generatywni wprowadzają, jako jeden z trzynastu⁴, znacznik [Inf] ‘informacja’. Nie zażęgnuje to jednak wszystkich trudności: wszak predykat nie może implikować dwóch lub więcej argumentów pełniących tę samą rolę (szerzej: Fillmore 1968), np. w rozważanym wypadku, w oparciu o propozycje sformułowane w SSG, wartości [+ Hum] i [+ Inf] należałoby przypisać parom argumentów (Arg₁ i Arg₂, Arg₃ i Arg₄).

W nawiązaniu do teoretycznych założeń semantyki generatywnej i gramatyki przypadku proponuję odmienne rozwiązania. Predykat o znaczeniu ‘argumentować’ implikuje cztery argumenty: dwa przedmiotowe i dwa zdarzeniowe. Pierwszy argument, *agentivus*, oznacza wykonawcę (sprawcę) czynności: istotę żywą, która

⁴ SSG postuluje następujące cechy selekcyjne: [+/- Abstr], [+/- Anim], [+/- Hum], [Coll], [Elm], [Fl], [Inf], [Instit], [Instr], [Liqu], [Mach], [Mat], [Pars].

rozmyślnie oddziałuje na kogoś. Drugi argument, *benefactivus*, wskazuje istotę żywą, ze względu na którą odbywa się czynność nazwana czasownikiem. Trzeci i czwarty argument przyjmują rolę *propositio*⁵. Eksplikacja sensu zdań z leksemem ARGUMENTOWAĆ przyjmuje następującą postać:

$$\exists x \exists y [\text{CHCIEĆ}(x, \text{WIEDZIEĆ}(y, \text{DLACZEGO } z)) \wedge \text{MÓWIĆ}(x, y, v) \wedge \text{POWODOWAĆ}(x, \text{WIEDZIEĆ}(y, \text{PONIEWAŻ}(z, v)))]$$

Treść wszystkich zdań zorganizowanych wokół czasownika ARGUMENTOWAĆ odaje struktura predykatowo-argumentowa: $P(x, y, z, v)$. Strukturę propozycjonalną rozwija reguła:

$$S \rightarrow \text{Arg}_1 \text{Pred Arg}_2 \text{Arg}_3 \text{Arg}_4.$$

Kolejne argumenty predykatu realizują się na powierzchni za pośrednictwem różnych strukturalnie znaczników frazowych:

$$\text{Pred} \rightarrow P \rightarrow \text{praedicatum} \rightarrow V_{\text{fin}} \rightarrow \text{Aux} + \text{Verb}_{\text{fin}},$$

gdzie:

$$\text{Aux} \rightarrow \text{Aux}_1 + \text{Aux}_2 + \text{Aux}_3 + \text{Aux}_4 + \text{Aux}_5,$$

$$\text{Arg}_1 \rightarrow x \rightarrow \text{agentivus} \rightarrow \text{NP}_1 \rightarrow \text{NP}_N \rightarrow \text{N}_N \rightarrow [+ \text{Hum}] [+ \text{Instit}],$$

$$\text{Arg}_2 \rightarrow y \rightarrow \text{benefactivus} \rightarrow (\text{NP}_2) \rightarrow (\text{NP}_D) \rightarrow (\text{N}_D) \rightarrow [+ \text{Hum}] [+ \text{Instit}],$$

$$\text{Arg}_3 \rightarrow z \rightarrow \text{propositio} \rightarrow \text{S}' \rightarrow \{\text{że} \cap \text{S}' \parallel \text{T}_{\text{SA}} \cap \text{S}' \parallel \text{K} \cap \text{S}' \parallel \text{NA}_A \parallel \text{NP}_A\},$$

gdzie:

$$\text{NP}_A \rightarrow \text{N}_A \rightarrow [+ \text{Inf}],$$

$$\text{Arg}_4 \rightarrow v \rightarrow \text{propositio} \rightarrow \text{S}'' \rightarrow (\{\text{że} \cap \text{S}'' \parallel \text{T}_{\text{SI}} \cap \text{S}'' \parallel \text{Praep} \cap \text{NP} \parallel \text{NA}_1 \parallel \text{NP}_1\}),$$

gdzie:

$$\text{NP}_1 \rightarrow \text{N}_1 \rightarrow [+ \text{Inf}].$$

Wszystkie powierzchniowe realizacje struktury głębokiej zdań z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ przedstawia formuła (schemat składniowy):

$$\text{NP}_N + V_{\text{fin}} + (\text{NP}_D) + \{\text{że} \cap \text{S}' \parallel \text{T}_{\text{SA}} \cap \text{S}' \parallel \text{K} \cap \text{S}' \parallel \text{NA}_A \parallel \text{NP}_A\} + (\{\text{że} \cap \text{S}'' \parallel \text{T}_{\text{SI}} \cap \text{S}'' \parallel \text{Praep} \cap \text{NP} \parallel \text{NA}_1 \parallel \text{NP}_1\}).$$

⁵ Niektórzy uczeni (np. Jędrzejko 1990) wprowadzają nowe role semantyczne: *Base* i *Result*. Nie używam jednak tych oznaczeń. Uważam, że nie zdają adekwatnie sprawy z funkcji, jakie pełnią argumenty zdarzeniowe przy czasowniku ARGUMENTOWAĆ.

Na koniec, w tabeli 2, zestawiam wszystkie kombinacje, w jakich mogą się pojawiać (współwystępować w tekstach) strukturalnie różne realizacje argumentów propozycyjalnych.

Tab. 2. Kombinacje różnych realizacji argumentów propozycyjalnych

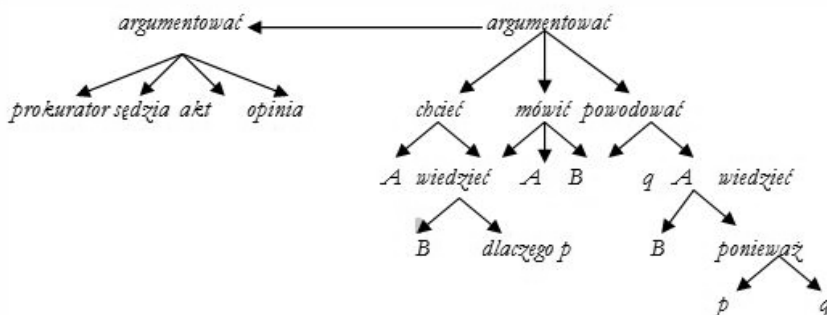
Arg ₃ /Arg ₄	NP ₁	NA ₁	że ∩ S''	T _{st} ∩ S''	Praep ∩ NP
NP _A	+	+	–	+	+
NA _A	+	+	–	+	+
że ∩ S'	+	+	–	+	+
T _{SA} ∩ S'	+	+	–	+	+
K ∩ S'	+	+	–	+	+

Ponieważ przywołane koncepcje nie wyjaśniają interesujących mnie zjawisk w sposób zadowalający, wnoszę, aby cechy selekcyjne czasownika ARGUMENTOWAĆ wyrazić na gruncie gramatyki zależności – w terminach walencji semantycznych (Apresjan 2000: 125). W związku z tym proponuję, aby środek ciężkości rozważań przenieść na grunt modelu Sens⇔Tekst.

3. Zdania z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ w modelu Sens⇔Tekst

Model Sens⇔Tekst zakłada trzy komponenty: sztuczny język *Basic*, słownik objaśniająco-kombinatoryczny oraz reguły parafrazowania. Sztuczny język *Basic* umożliwia zapis sensu wyrazów i zdań języka naturalnego. Słownik objaśniająco-kombinatoryczny zawiera wiadomości na temat wyrazów języka naturalnego, niezbędne do idiomatycznego wyrażenia w języku określonej porcji sensu, np. definicję znaczenia, model rekcji, część morfosyntaktyczną, a także informacje dotyczące funkcji leksykalnych.

Punkt wyjścia w procesie syntezy zdań z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ stanowi reprezentacja semantyczna kluczowego wyrazu, a także bazowa struktura głębinowo-syntaktyczna (BSGS) projektowanego zdania, np. *Prokurator argumentuje sędziemu akt oskarżenia opinią biegłego.*

W dalszej kolejności, na podstawie definicji, wyznacza się semantyczne i gramatyczne właściwości wyjściowego wyrazu, czyli jego aktywne walencje oraz ich morfosyntaktyczne wykładniki. Model $Sens \leftrightarrow Tekst$ zakłada 25 typów walencji semantycznych, w tym wartości: *Sub* ‘subiekt’ i *Content* ‘treść’. Co istotne, algorytm syntezy i analizy, w przeciwieństwie do modelu składni semantycznej i semantyki generatywnej, umożliwia składanie walencji, dzięki czemu otrzymuje się ich nowe typy, np. dla czasownika ARGUMENTOWAĆ przyjmą one następujące wartości: $Adr = Sub + P_{inf}$, $Claim = Content + Obj$, $Arg = Content + Med$. Czasownik ARGUMENTOWAĆ otwiera przeto cztery miejsca walencyjne, wypełniane przez nazwy przedmiotów: subiekta (*Sub*) i adresata (*Adr*), a także nazwy predykatów: tezę (*Claim*) i argument (*Arg*). W konkretnych tekstach role te są realizowane w różny sposób. Model reakcji czasownika ARGUMENTOWAĆ przedstawiłem w tab. 3.

Tab. 3. Reakcja czasownika ARGUMENTOWAĆ

Typ reakcji/walencja		1-Sub	2-Adr	3-Claim	4-Arg
reakcja semantyczna	silna	+	+	+	+
	słaba	-	-	-	-
	zerowa	-	-	-	-
reakcja syntaktyczna	silna	+	-	+	-
	słaba	-	+	-	+
	zerowa	-	-	-	-

W artykule hasłowym czasownika ARGUMENTOWAĆ (tab. 4) należy również odnotować morfosyntaktycznie dopuszczalne sposoby realizacji walencji semantycznych.

Tab. 4. Sposoby realizacji walencji semantycznych

1 = <i>A-Sub</i>	2 = <i>B-Adr</i>	3 = <i>C-Claim</i>	4 = <i>D-Arg</i>
NP_{Nom}	NP_{Dat}	NP_{Acc} NA_{Acc} $\acute{z}e \cap S^?$ $T_{S_{Acc}} \cap S^?$ $K \cap S^?$	NP_{Instr} NA_{Instr} $\acute{z}e \cap S^{??}$ $T_{S_{Instr}} \cap S^{??}$ $Praep \cap NP$

Artykuł hasłowy czasownika ARGUMENTOWAĆ zawiera także informacje na temat leksykalnej łączliwości wyrazów: w perspektywie paradygmatycznej (zamiany) i syntagmatycznej (parametry). Poniżej zamieszczam kilka wybranych funkcji leksykalnych od czasownika ARGUMENTOWAĆ i rzeczownika ARGUMENTOWAĆ.

$x = \text{argumentować}$

Syn = *motywować, uzasadniać*

Gener = *mówić*

Anti = *kontrargumentować, zbijać argumenty*

Figur = *wytaczać ciężką artylerię/ciężkie działa przeciwko komuś*

Bon = *celnie, logicznie, przekonująco, rzeczowo, zasadnie*

MagnPlus = *drobiazgowo, obszernie, szczegółowo, wyczerpująco*

$S_0(x) = \text{argumentacja}$

AntiRealOper₁ = *podważać / kwestionować (czyjaś) argumentację (czegoś)*

AntiRealOper₂ = *być głuchym na (czyjaś) argumentację (czegoś)*

CausManifOper₁ = *przedstawiać / przytaczać (czyjaś) argumentację (czegoś)*

DegradFunc₀ = *(czyjaś) argumentacja (czegoś) nie wytrzymuje krytyki*

FactFunc₂ = *(czyjaś) argumentacja (czegoś) dociera do kogoś/przekonuje kogoś/przemawia do kogoś/trafia do kogoś*

Func₀ = *(istnieje) (czyjaś) argumentacja na poparcie czegoś / na rzecz czegoś / za czymś / przeciw czemuś / w sporze o coś*

Func₁ = *(czyjaś) argumentacja (czegoś) jest nie do odparcia/odrzucenia*

Labor₁₃ = *podeprzeć coś argumentacją, poddać coś argumentacji*

Ostatecznie, dla danego sensu, przy wykorzystaniu reguł parafrazowania, generuje się wszystkie jego reprezentacje składniowe. Leksykalne reguły parafrazowania informują o tym, w jaki sposób, przy użyciu funkcji leksykalnych, można przekształcić i wyrazić znaczenie określonego węzła w BSGS, np. dla $x = \text{ARGUMENTOWAĆ}$:

$x \Leftrightarrow \text{Oper}_1 \rightarrow S_0(x)$.

Syntaktyczne reguły parafrazowania, w oparciu o dane, jakich dostarczają reguły leksykalne działające na określonym węźle BSGS, nakazują jej składniową przebudowę:

$x \Leftrightarrow A, C \Leftrightarrow \text{Oper}_1 \rightarrow A, [S_0(x) \rightarrow C]$.

W następstwie użycia reguł parafrazowania (leksykalnych i syntaktycznych) otrzymuje się poprawne semantycznie i gramatycznie zdania:

Prokurator argumentuje akt oskarżenia $\Leftrightarrow$ *Prokurator przedstawia argumentację aktu oskarżenia.*

Reguły parafrazowania zamieniają więc funkcje leksykalne w BSGS na ich korelaty słownikowe, np. $x \Leftrightarrow \text{Func}_1 \rightarrow S_0(x)$, a następnie przekształcają otrzymane SGS za pomocą składniowych operacji na drzewach, np.:

$$x \rightarrow A, C \Leftrightarrow \text{Func}_1 \rightarrow [S_0(x) \rightarrow A], C,$$

w czego efekcie czego powstają gotowe zdania, np.:

Prokurator argumentuje akt oskarżenia $\Leftrightarrow$ *Prokuratorska argumentacja aktu oskarżenia jest nie do odparcia.*

W ten sposób pierwotnie zadana informacja otrzymuje różne leksykalnie i syntaktycznie postaci.

Zakończenie

W oparciu o trzy wybrane semantyczno-generatywne koncepcje przedstawiłem składniowy opis zdań z czasownikiem ARGUMENTOWAĆ. Rozważane struktury charakteryzują się znacznym stopniem komplikacji: predykat o znaczeniu ‘argumentować’ implikuje cztery argumenty, w tym dwa zdarzeniowe (o wielu zróżnicowanych powierzchniowo realizacjach). Zaprezentowane w artykule rozwiązania z pewnością nie wyczerpują wszystkich możliwości, jakie oferują przyjęte w opisie narzędzia. Poruszone zagadnienia wymagają dalszych, pogłębionych studiów o charakterze metalingwistycznym.

Literatura

- APRESJAN J. D., 1971, *Koncepcje i metody współczesnej lingwistyki strukturalnej. Zarys problematyki*, Warszawa.
- APRESJAN J. D., 2000, *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*, Wrocław.
- BOBROWSKI I., 2005, *Model składniowy polszczyzny*, Kraków.
- FILLMORE CH., 1968, *The Case for Case*, [w:] *Universals in Linguistic Theory*, New York.
- JĘDRZEJKO E., 1987, *Semantyka i składnia polskich czasowników deontycznych*, Wrocław.
- JĘDRZEJKO E., 1990, *Semantyczno-składniowe właściwości czasowników wnioskowania*, „Polonica”, t. 15.
- KAROLAK S., 1984, *Składnia wyrażen predykatywnych*, [w:] S. Urbańczyk (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, t. 1: *Składnia*, Warszawa.
- KAROLAK S., 1990, *Kwantyfikacja i determinacja w językach naturalnych*, Warszawa.
- KAROLAK S., 2001, *Od semantyki do gramatyki*, Warszawa.
- LAKOFF G., 1971, *On Generative Semantics*, [w:] *Semantics*, Cambridge.
- MC CAWLEY J. D., 1968, *The Role of Semantics in a Grammar*, [w:] *Universals in Linguistic Theory*, New York.
- NOWAK T., 2007, *O znaczeniu i gramatycznej budowie wybranych polskich czasowników rozumowania*, [w:] J. Kamper-Warejko, I. Kaproń-Charzyńska (red.), *Z zagadnień leksykologii i leksykografii języków słowiańskich*, Toruń.
- SSGS: K. Polański (red.), *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich*, t. 1: A–M, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1980.

**Syntax of the Verb ARGUMENTOWAĆ in the Semantic-Generative Perspective
(Attempt of Meta-Linguistic Analysis)
Summary**

The term used in the title has not been so far the subject of a more extensive linguistic reflection. The author of the paper aims at providing a semantic-generative description of sentences containing the segment *argumentować* with respect to their structure and meaning. The discussion starts from a critical reflection on the current state of knowledge. Referring to results of studies, the author proposes several solutions of his own. He tries to answer, what are selectional restrictions and lexical meaning of this word and describes a deep and surface relationship between words in the verbal phrase.